

VILÁGVÁROSOK – BUDAPEST BÉCS

20. SZÁZADI PÁRHUZAMOS VÁROSTEREK

RINGTUM, BÉCS, 03. 07. – 06. 08.

SZÖVEG TEXT: SZEGŐ GYÖRGY FOTÓK PHOTOS: RINGTUM

A Wiener Städtische cég hosszú múltra visszatekintő „Építészet a Ringtumban” sorozatában ismét Bécs és Budapest párhuzamait prezentálja.

Tamáská Máté műemlékes, szociológus, építész és Adolph Stiller kurátor 2015-ben rendezett itt a két „testvérváros” múltját összehasonlító tárlatot. Akkor a Monarchia aranykorára és a 19-20. század fordulójára fókuszáltak. Most az 1918-tól, a duális állam végétől a 70-es évekig, a modern kor végéig kerestek párhuzamokat. Fényképek, okos kommentárok láttatják a városi terek hasonlóságát, eltéréseit.

Az 1. fejezet a *Lakhatás* vezérfonala mentén utazik vissza a két főváros közelmúltjába. Fotópárok segítségével sikerül pótolni, hogy nem állnak rendelkezésre irányadó tudomá-

nyos összevetések. A lakásépítés mégis az a téma, amelynek feldolgozottsága mind Bécsben, mind Budapesten megtörtént – ha nem is azonos elméleti és módszertani alapokon. Kitűnnek az időbeli párhuzamok és eltolódások. A Camillo Sitte-féle „zöld város” irányát Bécsben a Hof-os építési modell erőszerű munkástelepei váltották le. De ezzel a formával az 1934-es Vörös Bécs harcai után felhagytak. A budapesti kertvárosi beépítés (Wekerle, Bírák telepe) tovább élt, a Hof-típusra alig van példa (az óbudai amfiteátrum feletti tömb ritka párhuzam).

A második világháború körüli idők bécsi *Városi házai* rimelnek Medgyaszay korábbi budapesti házaira. A kertvárosi teletszerű beépítés újra megjelenik az 1940-es, 50-es évek Bécsében, míg nálunk már a lakótelepi, még nem paneles lakhatás dominál. Mindkét város-

ban nagy szerep jut a foghíjak építészeti kihívásaira válaszoló építészeknek. Budapesten az 1956-os újabb városrombolást követő újjáépítésben ez komoly tényező – beleértve ebbe olyan speciális modernizációs lehetőségeket, mint a gyalogosteret bővítő árkádosítások.

Ez utóbbi részlet már a 2. nagy témához is tartozik, amit *Sebesség* néven foglaltak össze. Tamáska tömören fogalmaz: a 19. században a közlekedés fejlődése megmaradt a házak által közrefogott térben, míg a 20. században a közlekedés terjeszkedő struktúrái köré épültek a házak. A régi újjáépítése helyett egyre inkább az utópiák érvényesülnek, gyakran formai alapon. Például a köztereket a villamosfordulók generálták, de a budapesti Pasaréti tér beépítésénél a buszvégállomást az autóbuszok kisebb fordulóugara helyett a divat diktálta.

ÚJ ÉPÍTÉSŰ ÉS LEBONTÁSRA VÁRÓ HÁZAK BUDAPESTEN, 1970 © FORTEPAN

A BÉCSI "ERDBERGERLÄNDE" ÁTALAKULÁSA A DUNA-CSATORNA FELŐL NÉZVE, 1972 © WSTLA, PRESSE- UND INFORMATIONSDIENST

A 3. nagy egység a *Vertikalitás* címet kapta. „A toronyház hierarchiák kifejezője” – írja Tamáska Máté. Európában a gótika óta hódító építőperspektíva gyökere lehet szellemi – kőből rakott imádság – vagy technológiával kifejezett – acél és vasbeton – tömegek feletti uralomra törés. A hatalom imázsa megkérdőjelezhetetlen szerepet kap a fent-lent ellentétében. A két Duna menti metropoliszban a 20. században nem volt sikeres a toronyházak ügye. De az erről szóló urbanisztikai viták folyamatosak voltak – és a 21. századra felerősödtek, s Bécsben ma áttörtek. A kiállításon két, időben kissé távoli páros a pesti OTI torony és a bécsi Ringturm, vagy a Matzleinsdorfer Hochhaus és az újpalotai „víztoronyház”. Hasonló technológia-függő folyamatot tükröz *A fény és az elektromosság* egység. Az összehasonlító példákat a díszkivilágítások, az üzletutcák neonerdeje, az aluljárók nappali fényben úszó terei kínálják.

A háborúk és a diktatúrák kora rész az okozati eltérések miatt nehezen kezelhető. A háború utáni Ausztria megkötötte az új (szovjet nélküli) államszerződést, fogadni tudták a

AZ 1963-BAN ÉPÜLT GYALOGOS ALULJÁRÓ A BUDAPESTI ASTORIÁNÁL, 1965 © FORTEPAN

AZ 1955-BEN MEGNYITOTT GYALOGOS ALULJÁRÓ A BÉCSI OPERÁNÁL, 1959 © WSTLA, PRESSE- UND INFORMATIONSDIENST

Marshall segélyt, míg Budapestet 1956-ban másodszor is romboltak a megszállók. A *város és múltja* fejezet fotóanyagából kitűnik, hogy az újjáépítésben „minél radikálisabban jelent meg az urbanisztikai léptékű tervezés, párhuzamosan annál erősebb igényként jelentkezett a történeti városképek védelme” – írja Tamáska Máté a szép katalógusban.

Értelmezési nehézséggel jár az összehasonlításból levonható/megfogalmazott tanulság, hogy az önálló kiállításegységként is megjelenő *Jóléti állam* szlogencímmel itt is, ott is előtérbe kerültek a gyermekeket szolgáló játszófunkciók és -házak, kifejezve a háború utáni hitet: a gyermekek a jövő letéményesei. Később a fogyasztói társadalom kívánta feledtetni a 20. század rémtetteit.

Jó összehasonlítást kínál viszont a két várost összekötő Duna urbanisztikai szerepe. A fenti csoportosításhoz a levéltárak, fotóarchívumok megszerzhető anyagának átfogó ismeretére volt szükség és a fotók megszerzéséhez taktikai érzékre. A képek böngészése pedig igazi ritka csemegye.

SANGHAY – SHANGHAI

PÁRHUZAMOS ELTÉRÉSEK KELET ÉS NYUGAT KÖZÖTT
HOPP FERENC ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM,
2017. 09. 21. – 2018. 04. 08.

SZÖVEG TEXT: SZEGŐ GYÖRGY

Hopp Ferenc Andrásy úti palotájának arisztokratikus miliójére rímel a kiállítás alapötlete: Desseffy Flóra főnemesi családból származó sanghaji táncosnő volt. A végzet keleti asszonyának egyik rokonától kapta a múzeum a hagyatékban megőrzött fellépő ruhákat.

DESSEFFY FLÓRA, A HÁTTÉRBE BUDDHA-ABRÁZOLÁSSAL, RANGOON, 1938

A kutatók felismerték, hogy ebből kiindulva egy szélesebb spektrumú tárlat is készülhet. És a munkájuk nyomán feltárult a 20-as, 30-as évekbeli Sanghaj: a táncosnő művészkariere és több ott alkotó magyar származású építész, képzőművész pályája, akik szerepet játszottak a metropolisz felvirágoztatásában.

Feltárták az ott élt magyar üzletemberek kultúrák közötti falakat lebontó misszióját, ezt a University of Hongkong könyvtára is segítette.

A kínai táncosnők erotikus misztikája máig foglalkoztatja a nyugati kultúrát. Két régi magyar filmre is rábukkantak. A keleti történetekbe ültetett európai filmek a háborús hangulat elől (1943–1944) lektűrbe menekülő pesti közönség örömét szolgálták. Karády Katalin és Szeleczy Zita filmjeiből a kurátorok kikockázták a filmdíszletben elhelyezett értékes kínai és japán iparművészeti tárgyakat, amelyeket Hopp Ferenc gyűjteményéből kölcsönöztek annak idején a film készítői. A szövevényes szálak bevezetéseként ezek az értékes műtárgyak most újra felragyoghatnak.

A második kapocs Budapest és Sanghaj között képzőművész pályákban mutatkozik. Két kiemelkedő alkotó, Boromisza Tibor és Román György festészete egyszerre bír egzotikus és szellemtörténeti sajátosságokkal. A téma magyarországi festészeti hatása, áthálása, húsz művész 1930-as évekbeli munkái egy egész teremnyi kuriózumot kínálnak. (Hasonló, de már építészeti parafrázis az 1931-es építésű kínai Hold-kapu a rózsadombi Bólyai utcában. A kertkapu mögötti villa tulajdonosa Simonyi-Semadam Sándor miniszterelnök volt, aki a Magyar Nippon Társaság, a Magyar Keleti Társaság és a Turáni Társaság tagja, ismert Kelet-utazó volt. Külön kiállításrész foglalkozik az utazók és műkereskedők tevékenységével.) Az egész tárlat interdiszciplináris, intermediális megközelítéssel közelít a 20. századi magyarországi Kelet-kép fragmentumainak összerakásához.

A legerősebb, legkevésbé töredezett szál Hudecz László, Sanghaj főépítésének art

JASCHIK ÁLMOS: A DINAMÓK URA, 1923

deco architektúrájával és a kínai modernizációval foglalkozik (lásd MÉ 2010/1). További építészeti vonatkozásokat is felmutat a tárlat, kiemelkedik ezek közül Ferkai András tanulmánya *Pagoda a Mátrában* címmel, melyben Medgyaszay István Kelet ihlette építészetét kapcsolja a széles ívben felvázolt kiállítás tematikához. A kiállítás szinte kötelező feladatként jelöli ki a kutatások folytatását.

A kiállításához a két kurátor, Fajcsák Györgyi és Kelényi Béla szerkesztésében impozáns katalógus is készült, amelyben többek között Ablonczy Balázs az 1920-as, 1930-as évek magyar politikai viszonyai között eltört turanizmust új kutatások tükrében tisztítja meg a szocializmus éveiben ráakódott sztereotípiáktól.

JOHN SOANE ÉS TANÍTVÁNYAI

VISIONS OF WORLD ARCHITECTURE

BERLIN, ÉPÍTÉSZETI RAJZOK MÚZEUMA, 03. 02. – 06. 17.

SZÖVEG TEXT: **GÖTZ ESZTER** FOTÓK PHOTOS: **TSCHOBAN FOUNDATION, BERLIN**

A Tschoban Foundation által működtetett berlini Építészeti Rajzok Múzeuma gyakran rukkol elő ritkaságszámba menő kiállításokkal. Ezúttal a londoni John Soane gyűjteményből kölcsönöztek egy gazdag válogatást azokból a rajzokból, melyekkel Soane 1809 és 1820 között a Royal Academy of Arts-on tartott előadásait illusztrálta.

A brit építész elméleti felkészültsége majd kétszáz év távlatából nézve is rendkívülinek mondható. Soane elegánsan csoportosította a tanítványai számára rajzolt épületábrázolásokat, a prehistorikus építmények rajzától a 19. századi londoni ábrázolásokig. A színes rajzok nem csupán az építés gondolkodásmódjáról vallanak, de arról is, hogy milyen pedagógiai módszereket használt az építészetoktatásban.

John Soane-t 1806. március 28-án nevezték ki a Királyi Akadémia professzorává, onnantól fogva évente hat előadást tartott, melyeknek elsődleges forrásául Julien-David Le Roy és Jacques-François Blondel összefoglalóira támaszkodott (a két szerző a Francia Királyi Akadémia professzora volt). Saját egyetemi élményei is segítettek, ifjúkorában, az 1770-es évek végén elbűvölték Thomas Sandby egyetemi előadásai, melyeket 128 akvarelljével illusztrált. Tapasztalatból ismerte azt a hatást, amelyet az előadásokat kísérő, finom kidolgozású rajzok gyakorolnak a fiatal hallgatókra, sokuk egész pályáját, látásmódját, esztétikai igényességét meghatározták ezek a szemléltető ábrák. Így Soane nem csupán láthatóvá tette az előadásai témáit, hanem a befogadás élményének teljességére törekedett.

ROBERT CHANTRELL: A CAPRAROLAI VILLA FARNESE METSZETE, 1811 © SIR JOHN SOANE'S MUSEUM

SOANE MÚTERME: A LONDONI KEW GARDENS ÉPÜLETEI © SIR JOHN SOANE'S MUSEUM

CHARLES TYRELL: A RÓMAI SZENT PÉTER-BAZILIKA ÉS A PANTHEON, AZ OXFORDI RADCLIFFE LIBRARY ÉS SOANE LONDONI ROTUNDÁJA EGYMÁSRA KOMPONÁLVA, 1814
© SIR JOHN SOANE'S MUSEUM

Több mint 1000 rajzot készített vagy készíttetett a 11 év során, a legtöbbet a hallgatók közreműködésével. Némelyik részleteivel hetekig elbábelődtek a diákjai. Ez a kemény munka egyfajta beavatás volt, rengeteg időt, állhatatosságot és a részletek teljes megértését követelte a leendő építészeketől. Többek között ez a sorozat vitte Soane-t arra az elhatározásra, hogy londoni otthonából lakásmúzeumot hozzon létre, melyet amolyan „építészeti akadémiának” szánt, ahol a szakmabeliek és a laikusok különböző szinteken ismerkedhetnek meg az építészet művészetével.

Noha a rajzokra nem került szignó, Soane fennmaradt munkanaplóiból sok diák nevét ismerjük. Az illusztrációk három csoportba sorolhatók: némelyek a Soane polcain tartott fóliánsok metszetei alapján készültek – többnyire Piranesi grafikáinak másolatait –, másokat a londoni épületek megrajzolásával készítették, a legtöbb pedig Soane és más korabeli építészek rajzai alapján születtek, melyekből a mester igen jelentős gyűjteményt őrzött.

A kézirajz kora leáldozóban van, az építészkörök oktatási módszerei között ma már a 3D modellezés, a parametrikus tervezés

CHARLES PAPENDIEK: PALLADIO CSIGALÉPCSŐ TERVE, 1819 © SIR JOHN SOANE'S MUSEUM

gyorsan fejlődő eszközei otthonosabban vannak jelen, mint a ceruza. Mégis, a vonalak művészetében felhalmozódott évszázados tapasztalat nélkülözhetetlenek bizonyul. Erről árulkodik a berlini Építészeti Rajzok Múzeumában rendezett kiállítások körüli érdeklődés, és az a jelenség is, hogy a fiatal építészek újabb és újabb generációi – ha nem is az egyetem keretében, de saját kedvtelésükre – ceruzavázlatokkal, útirajzokkal, skiccekkel rögzítik a számukra legfontosabb vizuális élményeket. Soane pedagógiai útmutatása ma ösztönösen él tovább.

AZ OLASZ DESIGN NAPJA 2018

BUDAPEST MUSIC CENTER, 2018. 03. 01.

SZÖVEG TEXT: SZEGŐ GYÖRGY FOTÓK PHOTOS: BUDAPESTI OLASZ NAGYKÖVETSÉG

Az olasz Külügyi és Nemzetközi Együttműködés Minisztériuma szerte a világon évente megünnepli az Italian Design napját. A tavalyi statisztika: 100 város, 20.000 résztvevő. Az idei esemény főtémája: design és fenntarthatóság.

Olaszország a reneszánsz óta a művészi kézműves technológiák innovatív központja. A kézművesség takarékos a nyersanyaggal, kevés a hulladék, így jól illeszkedik a 2020-as Dubai Világkiállítás fenntarthatóság szlogenjéhez. De közelebbi bemutatkozásként a csoport április 17–22. között részt vesz a rangos Milánói Bútorkiállításon is.

A piac az ipari fellendülés kezdeteitől gazdag tartalmat tulajdonít a *Made in Italy* fogalmának. Abba éppúgy beletartozik az olasz lelkület, mint az Itáliába látogató vendégek Olaszország-élménye. A prezentáció a BMC-ben erre a bázisra épített. A budapesti olasz nagykövettel felvezetett országimázs filmet Denis Santachiara építész-designer és vetített életműve, a márka demója követte. Az alkotó saját munkáit beleillesztette a szélesebb design-panorámába, és ez valóban jól működött, hiszen ő az Italian Design Day nagykövete. Precízen láttatta, hogy a design az ország húzóágazata; a Bain&Company szerint a design 100 milliárd eurós világforgalmának egyharmada olasz.

A számoknak és az olasz életérzésnek megfelelően, a show következő fellépői – számunkra kicsit szokatlanul – délcegen viseltek produkcióik jó hírét és hibátlan szabású öltönyeiket. Impozáns demót prezentált a *Benetti Yachts* luxuscég, amelynek kisebb dokkjai Livornóban, a nagyobbak Dubajban és Szingapúrban működnek. A *Paolo Castelli* cég kézműves bútoreit a világ luxusszállóinak jó részébe szállítja. Ugyancsak manufaktúráként működnek a *SICIS* mozaik-üzemei.

DENIS SANTACHIARA BEVEZETŐ ELŐADÁSA

A beszállítóktól is csak kézi termékeket fogadnak be. Amint az *Alfa Romeo* vagy a *Maserati* luxuskocsijai sem futószalagokról gördülnek le. A *Damiani Jewelry* ékszereinél az *Italian Style* jelző ugyancsak a reneszánsz uralkodók udvari pompáját idézi.

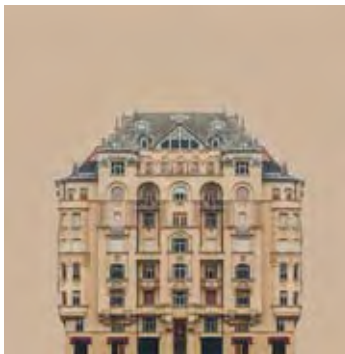
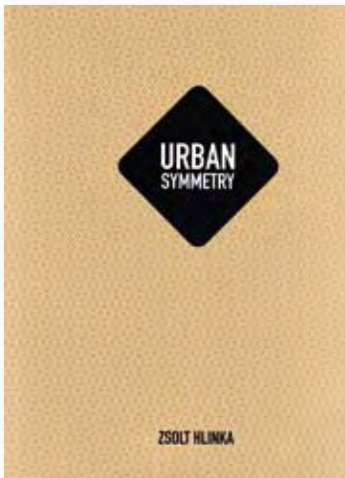
Összefoglalva, az olasz design felmérte, hogy a világ szociális ollója egyre szélesebb-

re nyílik, a luxuscikkek árát az egyediséget garantáló kézművesség képes magasan tartani. Az olaszok erőssége mindig is a művészi kézművesség volt. Ezt képesek high-tech elemekkel kötelező ötvöztetéssé elegyíteni. Tanulság lehet ez a MOME prezentációját tartó magyar résztvevőknek és a szakmai publikumnak.

URBAN SYMMETRY

Hlinka Zsolt, Premier Nyomda kiadó,
2018, 165 oldal

www.meonline.hu

● Az építészetben sokféleképpen jelenhet meg szimmetria, még több lehetőséget kínál erre a fotó mint médium. Hlinka Zsolt fotóin a házak sosemvolt arcát látjuk, amely nem is létezne a képzeletbeli tükör, a szimmetria nélkül. Az egyszínű háterek sokszor segítenek megteremteni ezt a képzeletbeli világot. A könyv 12 fotós projektet foglal gyűjteménybe, mindegyik téma Budapesthez kötődik. A fotós számára elsősorban az épített környezet nyújt ihletet, ezen belül sokféle elkalauzol bennünket. A sorozatok témái között találhatóunk egyszerű bérházakat, de patinás épületeket vagy budapesti színházi nézőtereket is. Ugyanakkor a metróállomások földfelszín alatti, vagy éppen a kelenföldi erőmű elfeledett világa is adhat inspirációt. A sorozatok kalandra hívnak, hogy az ismerős helyeket a megszokott nézőpontból kilépve új perspektívából lássuk. A könyv tartalmában és kivitelében is a maximumra törekszik, ott a helye minden fotót és építészetet kedvelő könyvespolcán.

Botzheim Bálint

NEW CABIN HOMES

Monsa, Barcelona, 2018. 142. oldal

www.meonline.hu

NYARALÓ, MINUSPLUS IRODA. FOTÓ: BUJNOVSKY TAMÁS

● A spanyol Monsa kiadó jelentetett meg egy válogatást a fenntartható építészet egyik önálló ágaként egyre népszerűbb, erdőben vagy vízparton, természeti környezetben, minimális környezetterheléssel járó ún. kabinházakból. A norvég, portugál, amerikai, új-zélandi, olasz, chilei, kanadai példák mellett három magyar épület is szerepel: a Minusplus iroda leányfalui családi háza, Béres Attila kőszegi Hideg-háza és Tóth László Kapuvár melletti nyaralóépülete, ami azt jelzi, hogy a kortárs magyar építészetben kifejezetten erős vonalat képviselnek a természetes anyaghasználattal megvalósított, minimalista, kompaktságra törekvő terek. A kötet kétnyelvű (spanyol-angol) leírással, igényes fotóanyaggal, és ami a legfontosabb: sok rajzzal mutat be egy-egy kabinházat, szinte útmutatóként a műfaj leendő művelőinek. A bemutatott épületek 30 és 170 m² közötti összterületükkel a szerény méretű családi házak közé sorolhatók, a kevés szöveggel, ám remekül „olvasható” képanyaggal érvelő kötet leginkább a potenciális megrendelőket szólítja meg, feltárva az egyszerűség, a mértéktartó tér, a kevés tárgy használata és a minőségi életmód közötti szoros összefüggést.

Götz Eszter

ARCHITECTUR1

Moholy-Nagy szimpózium
az MNG-ben

MNG 04. 12.

www.meonline.hu

● A néhai USA-nagykövet által alapított New York-i Salgo Trust for Education gyűjteményéből 1920 utáni nagyrértékű Moholy-Nagy művet adományozott a Magyar Nemzeti Galériának. Az alkotónak ebből a korszakából eddig nem volt festmény az intézményben. A nagykövet 1988-ban a Christie's aukcióján vásárolta meg az *Architektur 1/Konstrukció kék alapon* olajképet. Beérkezése mellé 04. 12-én szimpóziumot rendeztek az MNG-ben. Előadást tartottak Passuth Krisztina, Csaba Krisztina, Orosz Márton és ifj. Botár Olivér, a Salgo Trust kurátora, az University of Manitoba művészettörténész professzora. Utóbbi előadása révén páratlan nyomozásba tekinthetett bele a közönség: a kép hátoldalán egy korábbi festményt is találtak, a *Vasútkép szántófölddel* c. művet. Ez a verso le volt meszelve, hosszas és alapos restaurálással állt elő a jelenlegi élvezhető állapot. Botár bemutatta azt a régi – még illusztrációk nélküli – kiállítás képjegyzékeket kutató munkát, amelynek segítségével beazonosította festményt. Elvégezhetővé vált a datálás, ebből és más dokumentumokból feltételezhető, hogy az orosz konstruktivizmusról az Oroszországból éppen Berlinbe érkező Hincz Gyula által kaptak hírt a berlini Sturm galéria avantgárd köreihez akkor szorosan kötődő Péri László és Moholy-Nagy László. Ez valószínűsíti, hogy a két festő művei, köztük a most Budapestre érkezett *Architektur 1* az internacionális konstruktivizmus egyik első darabjai. A szimpóziumot a New Yorkban élő Böröcz András Moholy-László *A tyúk mindig tyúk marad* c. filmforgatókönyvének felhasználásával készített performansza zárta.

Szegő György

55 ÉVES AZ ÉMI

Az Építésügyi Minőségvizsgáló Intézet
megalakulásának évfordulója

www.meonline.hu

● Az ÉMI jogelődjét, az Építésügyi Minőségvizsgáló Intézetet 1963-ban hozták létre. Ma, 55 évvel később az ÉMI Építésügyi Minőségellenőrző Innovációs Nonprofit Kft. Magyarország legnagyobb épület- és építőanyagipari minőségellenőrző innovációs intézménye, a hazai építésügy meghatározó szereplője és szakmai szellemi központja. Tevékenységét országos lefedettséggel látja el, hozzáértését hazai és nemzetközi szinten egyaránt bizonyítja. Az 1948-ban alapított Építéstudományi Intézet (ÉTI) részeként működő Minőségvizsgáló tagozat leválasztásával, az Építésügyi Miniszter 1963. február 12-i alapítói határozatával létrehozta az Építőipari Minőségvizsgáló Intézetet. Alapításának célja az volt, hogy az építő- és építőanyagipart egy független vizsgáló bázis szolgálja ki, kiütetetlen a termékek műszaki jellemzőinek szakszerű vizsgálatával, illetve az egységes vizsgálati dokumentumok elkészítésével. Az alapítás óta eltelt több mint fél évszázados működés egyedülálló tapasztalattal, hozzáértéssel vértette fel az ÉMI-t. Az építőipar területein (tartószervezetek, épületfizika, tűzvédelem, vegyészet, épületgépészet, mechanika) felhalmozódott tudásának, szakértői tapasztalatának, valamint képzett, hozzáértő szakembergárdájának köszönhetően magas színvonalon nyújt szolgáltatásokat. Az 55 év alatt felhalmozódott tudást, szakértelmet az építésügyi szereplők számára is átadja konferenciák, előadások, rendezvények által. A társaság bekapcsolódik az építészeti kultúra fejlesztését szolgáló országos kutatási, műszaki fejlesztési, valamint az oktatási-képzési programokba. Mindezekon túl nyugat-európai társutató intézetek együttműködő vagy konzorciumi partnereként nemzetközi szinten is részt vesz kutatás-fejlesztési pályázati felhívásokban.

Forrás: ÉMI